

Az egész vígjátékot már a tárgyválasztás erősen az aprólékos környezetrajz felé tereli s ezáltal a darab megépítése is novellaivá válik. Az epizód a fő dolgok rovására akárhányszor aránytalanul kiszélesedik (Neeltje anyó és Damm apó meglehetősen felesleges jelenetei), s ezért a vezetőbb alakok s döntőbb fordulatok pszichológiai kidolgozása jobbára túlságosan is sommázó marad. Határozottabb egyéni relieffel csak Jakoea nagymama alakja lép elénk, a fiatalok szerelme drámaibb hangsúlyhoz alig jut, a családbeliek meg éppen többnyire az élclapalokok stereotip kevésvonalúságával vannak felvázolva. De a vígjátékot mindvégig kellemessé teszi a hang úri mértéktartása, az eszközök választékosága és a tiszta, jó magyar dialógus.

Az előadás nem egészen harmónikus, benne kevesebb a kelleténél a jellemrajzra való törekvés, több a helyzetek kiaknázásával megelégedő felületesség. Legkomolyabb becsvágyat Hettyey Aranka helyezett a hollandus matróna megformálásába: mélyebb távlat a játékba leginkább az ő jelenetei alatt került, az elvi makacsság mögött a tiszta jószándék erejét is nagy maesztriával éreztette. Somogyi Erzsí kis idegenje friss, bájos és szeretetreméltó, de valamelyest egyenletlen, kivált az intonálásban túlzottan nyugtalan. Játéktársa, Uray Tivadar viszont éppen az egyenletes rutinon túl elvárható némi leleménytöbblettel marad adós, az ő szerelmes ifjait újabban az elkényelmesedés veszedelme fenyegeti. Az epizódban meglepetést keltett Füzes Anna számottevő karakterizáló képessége, valamint Forgács komikai vénája, noha neki még a lépten-nyomon aláhuzogatás hajlamát szigorúbb mértéktartással le kell gyűrnie. Mihályfi Béla keresetlen melegsége a doktor bácsi fukaron útnakbocsátott alakjába valódi élethitelt vitt bele. A groteszk

hangnemben jeles részeg-studiumot mutatott be Sugár Károly, csak a túlzott krampusz-külsővel volt kár a figurát megterhelnie.

Natália, vagy: Egy hónap falun.

Turgenyev-felújítás a Nemzeti Színházban.

A régi Oroszország elsüllyedt Atlantisának méla harangszava kísért ebben a drámában, mit «egy szerelem történeté»-nek nevez költője, a múlt század egyik legnemesebb írói gényusa. Hogy nem nagy «színpadi író»? Meglehet. Éppen ez a darabja is szinte a képzelhető legszélsőbb határig novellai. De bizonyos, hogy azért a színpadon is nagy író, s ez magában is elég lehet ahhoz, hogy meleg és őszinte szívhangjaira, gazdag és finom lélekrajzára mindig örömet figyeljünk.

Tolmácsolói majd mind ugyanazok voltak, mint hat esztendeje. Az előadás akkor is előkelő szinten állt s a közreműködők most talán még érettebb művészettel szolgálták a sanyarú átlagot messze meghaladó, színészi becsvágyukat multhatatlanul megtermékenyítő feladataikat. Az élen ezúttal is Váradi Aranka választékos tónusú, hiánytalan lelki fedezetű alakítása jár. Felfogása — igen helyesen — nem erőlteti a színpadian misztikus «oroszos» vonásokat, hiszen Turgenyevben éreztén-érezni a párizsi beoltást s az ő orosz úri kúriájában egy cseppnyi francia boudoir-illat is otthonos. Váradi Aranka munkájában főleg a hervadó asszony érzéki ösztöneinek az úri lélek fegyelme alá kényszerített vetélytársi harca mesteri. A gyermeklány-vetélytársat Ághy Erzsí legjobb szerepei közé számíthatja, két döntő jelenete: szerelmének kicsikart megvallása, majd bizalmának kijátszása után a nevelőanyjával szemben feltámadó lelki elidegenülése, gyönyörűen sikerült. Abonyi egyéniségéhez Rakitin dekadens alakja tökéletesen

talál: külseje, mozgása, beszéde maga a megtestesült századvég. Uray is szerencsésen visszatalált itt olyan hangjához, mely az utóbbi évekbeli chablon-feladataiban némaságra volt ítélve; a tartalmatlan szalonkönnyedségből újra a lelkitartalom felé törekedhetett, a hatásos színpadi «megjelenés»-től eljuthatott a valódi színészi megjelenítésig. Halmy Margit okos és nemes beszédével, Vizvári Mariska gazdagváltozatú arcjátékával remekelt. Mihályfi szimplex, de tetőtől-talpig férfias földesura a dráma legkényesebb fordulónak biztos tartópillére. Gabányi és Forgács némi mértéktartásra szorulna, hogy az élc-lapkarikaturán valamelyest jobban innen maradjon. Az időközben elhúnyt Palágyi örökében Sugár Károly egyéni erős zamattal, sugalló erejű hitellel formálja meg a cinikus házi orvos érdekes alakját.

Natalia műsordarabbá most époly kevésbé lesz, mint magyar bemutatója idején. Annál becsültnivalóbb a színház áldozata, mit felújításával a magasabbigényű közönségtörődéknek hozott. Mert igazuk most is azoknak volt, akik a finom és mély színművet néhány estén megtapsolták, s nem azoknak lesz, kik a további alkalmakra — nem fognak jegyet vásárolni.

Öreg tekintetes.

Balázs Sándornak Gárdonyi Géza regénye nyomán írt vígjátéka a Nemzeti Színházban.

A magyar falu legnagyobb szerelmesének ez a regénye főalakjában mintegy megdicsóíti a vidék erkölcsi fölényét a romlott nagyvárossal szemben. Ez a rousseau-i hitvallás bizonyára vitatható, de az vitathatatlan, hogy Gárdonyira nézve az önmagához való írói hűséget jelenti. Hangja maga a szeretetreméltóság és gyöngédség, mikor a köszívű városban talajtalanul kallódó öreg tekintetesről me-

sél. Balázs Sándornak legfőbb érdeme, hogy stílus- és hangtisztelete makulátlan: ha a regényt szerzője maga dramatizálja vala, hangja akkor sem lett volna hitelesebben Gárdonyi-hang. Már a cselekvény vezetésében nem ilyen feddhetetlen a hűsége. Gárdonyi regényét e tekintetben ugyanaz a sors érte, mint Mikszáth *Nosztly fiú-ját*: a színház mindkét esetben jó véghez juttatta az eredetiben fanyar és komor elgondolást, a regények íróit az átdolgozók olyan angyali optimizmusra. kényszerítették, aminőre az adott esetekben maguk semmi kedvet sem éreztek. Dehát (hogy Gárdonyi kedvelt *dehát* szavát használjam) a színházi közönség állítólag a pénzéért nem szívesen szomorkodik s abba meg éppen aligha törődött volna bele, hogy dédelgetett Rózsahegyije a végén elkeseredésében a Dunának menjen. A kritikus elvből jobban tiszteli az írók szándékait, mint a színpadi adaptálók meg a közönség, de ha e divatos erőszaktételeken egy kissé kibosszankodta magát, annyit örömmest elismerhet, hogy Balázs Sándor ízes és ízléses írói tollából valóban kedves, színmagyar humorú vígjáték került a színpadra, nem méltatlan arra, hogy Gárdonyi szobrának leplezése idején a Nemzeti Színház tiszteletadásául szolgáljon.

Az egész darab hangneme pontosan az, melynek hibátlan, minden részletében kitűnő s egészében is egybehangzó megszólaltatása a Nemzeti Színház művészgárdájától eleve elvárható. Rendben is volt minden, az utolsó szögig. Rózsahegyi a *Vén gazember* óta alig jutott ennyire neki- való, vezető nagy feladathoz. Megint megmutathatta, amit különben felőle mindenki tud, hogy: a magyar színjátszásnak manapság nincs nálánál igazabb humoristája. Az efféle vágású alakokat ő nem úgy keresgéli össze aprólékos megfigyelésekből és emlékekből, hanem a képzelhető legna-

gyobb keresetlenséggel ölti magára egész lényüket, egész sorsukat. Eszközei, ha vannak is, eltűnnek emberlátásának és lélektükröztetésének kiváltságos szuggesztivitásában. Az öreg tekintetes már a Gárdonyi regényében is afféle utolsó mohikán, — milyen szerencse, hogy ezt az alakot egy különleges képességű nagy színész még ennyire vele bírja látni és láttatni! A főalak mellett a többi szerep mind eltörpül, de nem játszóiknak iparkodása. Közülök igaz értéket jelent és komoly becsülést érdemel Mátrai Erzsébet magyar szépségű és magyar lelkű úriasszonya és Petheő Attila karakán kedvességű vidéki dzsentrije. A darab intrikusa, a kártya-rabja orvos — mint Gárdonyi gonosz figurái általában — meglehetősen naív egyoldalúsággal megrajzolt alak, melyhez hasonlók a színpad realitásában még kirívóbbakká szoktak válni. A fiatal Timár Józsefnek becsületére szolgál, hogy nem ragadt bele az olcsó közhelybe s lehetőség szerint egyénibb plasztikához juttatta szerepét; kivált az önmaga előtt való megalázottsághoz lelt néhány jó, mélyebbről felszakadó hangot. Az epizódban Iványi Irén meleg életszerűségét, Matányi síhederkedvességét, Hosszú Zoltán aggastyáni jellegzetességét, Vándory Margit üde temperamentumát illeti meg egyenként és együttesen a derekasan megérdemelt elismerés. S végül a Rádai Dénes gondos rendezői munkája se maradjon megemlékezés nélkül.

Egy csók és más semmi.

Halász Imre zenés komédiája a Magyar Színházban.

Ez a komédia először zenétlen volt, akkor még *Frivol ügy*-nek hívták. Most is, operettformájában, alaposan frivol ügy maradt, szerzője ott, ahol az ízlést osztogatják, nem igen fordult meg, valószínűleg nem is igyeke-

zett oda. A fiatal író a lenge «nyári» igényeket szinte túlbuzgóan iparkodik kielégíteni. Annyit méltánytalanság lenne meg nem állapítani, hogy hangjában ezúttal is van valami abból a természetes kedvességből, mely annak idején első vígjátékát a színigazgatók Beöthy-érméhez juttatta. A drámai kritikus illetékessége elől minden egyéb vonatkozásban a divatos Eiseemann Mihály «fülnél fülbemászóbb» slágerei közé menekül — sem okunk, sem jogunk arra, hogy bírálói okvetetlenkedésünkkel a zenei immunitásnak erre a területére is kövessük. De hálásan fogadjuk a legnyomósabb enyhítő körülményt: a színház kellemesen diszkrét, keresetlen bájú munkáját; ez valóban mintája a finom, franciás tálalásnak. Honthy Hanna, Törzs, Kabos, Ráday, Gombaszögi Ella, Kovács Terus és Kéri Panni szep-tettje a krajcáros mulatságot legalább — aranykrajcárok fényében csillogtatja.

Magdát kicsapják.

Kádár Miklós vígjátéka a Belvárosi Színházban.

A kezdő színpadi író bizonytalansága mellett ebben az újdonságban a műfaji ingadozás még szembetűnőbb. Mintha szerzője végkép munka közben sem döntötte volna el, hogy története magjából csendes lelki drámát vagy operettkönnyedséggel célbafutó vígjátékot sarjasszon-e inkább. Amazt a sivár életéből ábrándos álomvilágba menekülő, fonnyadó tanárkisasszony alakja körül érezzük megcsomósodóban, emezt Magdának, a korszerűen vásott és öntudatos növendéknek «karrier»-je körül felhigulóban. Végül is ez a hígabb és olcsóbb stílus marad felül s a mélyebb és értékesebb, valódi költői megragadásra is alkalmas ötlet csupán a talmi csillogású felszín mélyén húzódik meg. A tanárnő a kereskedelmi levelezés tankönyvének ste-

reotip üzletilevel-címzettjét, a liverpooli vasgyárost, álmaiban szerelmi ideállá magasztosítja fel s most, hogy e név viselője a valóságban is felbukkan, a tanárnőnek egy fiktív szerelmes levelét az iskolai «hecc»-kultusz a kezébe juttatja. A gyáros, kit a szemfüles Magda érdekelni kezd, ebben gyanítja a levélíró, de a nyomozás szálai a boldogtalan Kerekes tanárnőhöz vezetnek, aki már-már fegyelmi vizsgálattal bűnhődik. Ettől Magdának jó későn felébredő lelki ismerete menti meg, aki magára vállalja a kicsapatással járó vétséget, viszont — az ily megoldástól nem éppen idegenkedő vasúti regényolvasmányok stílusában szólva — e nemeslelkűségért a rokonszenves álomlovag (vagy inkább: álomnehéziparos) szerelmében nyeri el jutalmát.

Az eddig ismeretlen nevű váradi ujságíró első darabja — bármint erős-ködik is, hogy nem a rutinírók keresetvágya, hanem valódi szívügy ültette le íróasztala mellé — egyelőre a színpadon meglehetősen elhasznált, zajos leányiskolái milliónek erősen receptszerű megrajzolásában forgácsolódik el s ép a lelkibb mozzanatok írói értékesítésében túlságosan óvatos és bátortalan. Így azután a színpadi rangemelés feladata szinte teljesen az előadásra hárult. A Belvárosi Színház jeles gárdája ennek érdekében mindent elkövetett. Elsősorban az itt először megszólaló Peéry Piroska, ki a tanárkisasszony tragikomikus figurájának a maga gazdag képzeletéből és mély kedélyéletéből valódi súlyt s főleg: igazi művészi életplasztikát adott, a «komische Alte» hálás színpadi közhelyéből a rábizott alakot a megdöbbenő érzelmi válság lélekzet-elállító atmoszférájába emelve. Turai Idának kivált egyszerűsödését, tisztuló stílusérzékét állapíthatjuk meg örömmel. Páger finom diszkrécioja most is szerencsésen teremti meg jeleneteinek nemesebb vígjátéki hang-

nemét. Soltész Annieban van természetes humor, a még kiforratlan Keresztessy Máriában valódi drámai akcentus. A lármás növendékhadban feltűnt Réthy Annie friss talentuma és Buttykay Emmi üde bájossága.

Válság és szerelem.

Szell Mihály vígjátéka a Kamarszínházban.

Bármily messzire tologassuk is ki a színikritikus tágszívűségének határát: kétségtelen, hogy e balkézrel előrántott újdonság még azon a legbarátságosabb határon is jóval túl esik. Szerzője, akárcsak a minap Bús Fekete László, a világkrízist paritytázza meg s ő is, mint emez, azt vallja, hogy: «a pénz nem minden», fő a hit, a munka és a bizalom. Ám szép hitvallást nála esetlenebbül még nem szolgáltak. A műkedvelőket is megbántanók, ha ezt a szerzőt dilettánsnak neveznök. A földbirtokos fiú s a textiles kisasszony szerelmét mutogatja, mely «diadalmasan kiállja a kölcsönös anyagi leromlás kemény próbáját». Egyetlen jó ötlete az, hogy a fiú s a leány oldalán egyaránt, a lukratívnek vélt házasság pusztá hírére megindul a hitelnyújtás és szanalás általános buzgalma. Jó komédiaíró ezen a csapáson kitűnően kiaknázható érc-érhez jutott volna, — szerzőnk ügyefogyottságára misem jellemzőbb, mint hogy ezt a motívumot teljesen elejti s a garasos színpadi közhelyek mellett vesztegel.

Az előadók, a legkiválóbbak is, itt tökéletes reménytelenségre voltak ítélve. Medgyaszay Vilma mélyen emberi, meleg kedélye elszomorítóan kallódott a rábizott feladat vigasztalan sívárságában, a tehetséges Köpeczi-Boócz mindig jóleső közvetlensége nemkülönben. S ami a leglesújtóbb: maga a jobbra hivatott színház is végkép célttévészten bukácsolt a süket és vak művésziatlenség ingoványában. Rédey Tivadar.